

Dr. Galgóczi Lászlóné

Magyar nyelv kisiskolásoknak

2

Dr. Galgóczi Lászlóné

Magyar nyelv kisiskolásoknak

2

Ötödik,
változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2018

Kedves Gyerekek!

Szeretettel köszöntelek benneteket a második osztályban! Az első osztályban már sok érdekes dolgot felfedeztetek. Megtanultatok írni és olvasni. Gyakoroltátok a betűk és a szavak írását. Megfigyeltétek a mondatokat, és sokat beszélgettetek, meséltetek a magyarórakon. Ebben a tanévben már önálló tantárgyként tanuljátok a magyar nyelvtant és a helyesírást. Egyre többet tudtok majd meg a magyar nyelv titkairól.

A tankönyvben sok új ismeret és érdekes, játékos feladat vár rátok. A nyelvtan tanulásához fontos szavak, kifejezések magyarázatát összegyűjtve a tankönyv végén a kislexikonban találjátok.

Ha tetszenek a kötetben található versek, szövegek, a könyvtárban megkereshetitek a szerzők más műveit is.

Fogadjátok meg az alábbi jó tanácsokat, mert sokat segíthetnek a tanulásban!
Mindig gondosan olvassátok el a feladatokat!

Ha valamit nem értetek, kérjétek a tanítótok segítségét!

A tankönyv feladatait mindig a füzetetekben oldjátok meg!

A tankönyv mellett használjátok a *Magyar nyelvi gyakorló kisiskolásoknak* című munkafüzetet is, melyben számos feladatot találtok!

Búvárkodhattok az *Ablak-Zsiráf képes gyermeklexikonban*, de a tanítótok segítségével később más könyvekben is kereshettek érdekes információkat.

A szerepjátékok, valamint a páros vagy csoportos feladatok végzésekor figyeljetek egymásra, hallgassátok meg a társaitok véleményét is!

A tankönyvben az alábbi jelek mutatják, hogy milyen feladatot kell megoldanotok:

Figyeld meg!

Írásban dolgozz a füzetedben!

Szóbeli feladat.

Gondolkozz, emlékezz a tanultakra!

Jegyezd meg!

Hangosan olvas!

Játsszátok el a történetet!

Keresd az ajánlott könyvekben!

Sok örömet kívánok a tanuláshoz!

A szerző

MIT JELENT SZÁMUNKRA A MAGYAR NYELV?

A tankönyv első fejezetében választ találtok arra, hogy miért foglalkozunk a magyar nyelvvel, mit is jelent ez a nyelv a számunkra. Megvizsgáljuk, hogyan tudjuk kifejezni a gondolatainkat, illetve miért fontos, hogy megtanuljunk helyesen írni.

 Olvasd el magadban a versrészletet! Nézd meg a képet! Kik a szereplői és mit csinálnak? Neked milyen élményeid vannak?

Ákom-bákom
cékem-békem,
nyelvben az én
ékességem. [...]

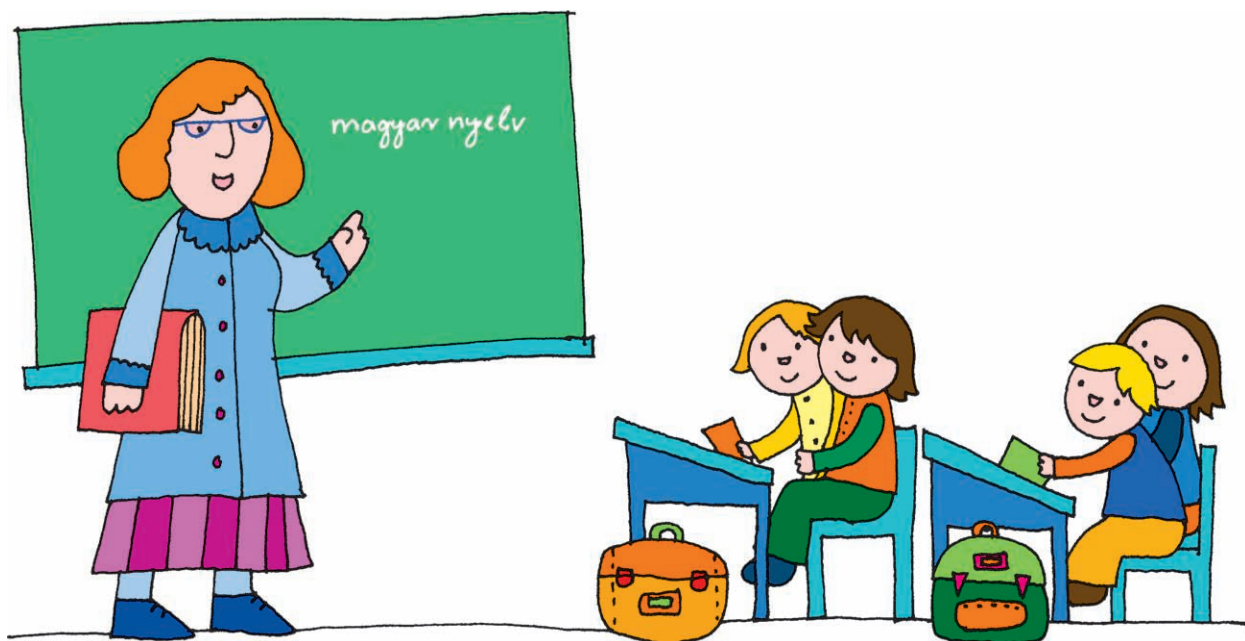
A szó ékszer,
békés, kékes,
anyanyelvem
édes, ékes.

Édes, ékes,
békességes,
anyám szava
gyöngyös, fényes.

(Kiss Dénes:
Ékes anyanyelv)

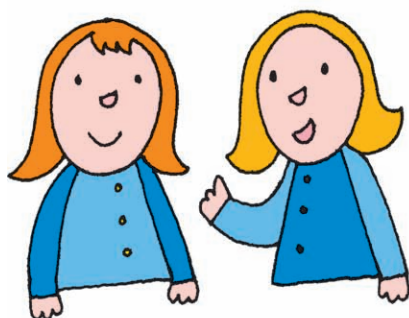

Amikor megszületted, még nem tudtál beszélni. A szüleid (esetleg mások) tanítottak meg a nyelvre, melyen ők beszélnek. Magyarul, de lehet, hogy más nyelven beszéltek hozzád. Te ezt a nyelvet tanultad meg. Ez az anyanyelved. Az iskolában magyarul beszélünk, írunk, olvasunk.

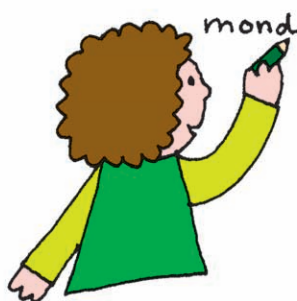
Mit tanulunk magyarul?

A helyes beszédet,

Tisztán, érthetően beszélj!
Ne szólj közbe, mikor
mások beszélnek!

az írást,

Írj helyesen!
Mondd magadban,
amit írsz!

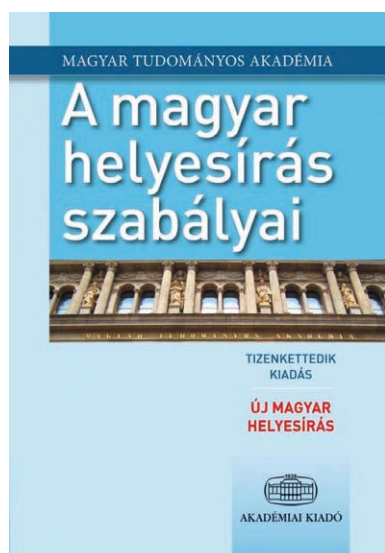
az olvasást.

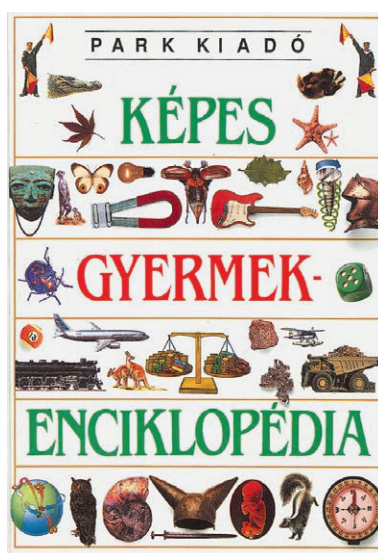
Olvass pontosan!
Olvass mindennap!

Ezek a könyvek segítségedre lehetnek a tanulásban. Ha nincs meg nektek otthon, keresd a könyvtárban!

A könyv *Szótár* részében megtalálod egy-egy szó helyesírását. Segítséggel búvárkodhatsz benne.

Ezek a könyvek lexikonok. Megkeresheted bennük egy-egy szó magyarázatát!

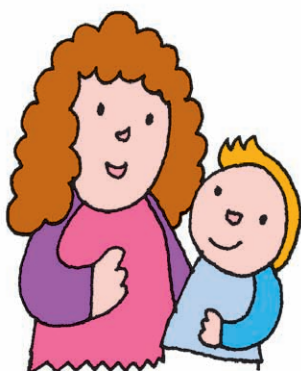

Az *Ablak-Zsiráf* című könyvben a következőket olvashatod az [iskoláról](#):

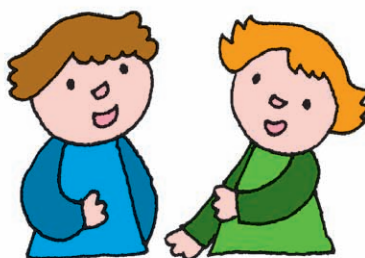
iskola Minden gyerek hat-hét éves korától *iskolába* jár, hogy sok fontos dolgot tanuljon, amire az életében szüksége lehet. Az első éveken a legfontosabb az írás, olvasás és számolás, ehhez később sok tanulnivaló csatlakozik: például földrajz, történelem, idegen nyelvek stb. Az *iskolában* tanítók és tanárok tanítanak.

Figyeld meg a képeket! Meséld el, mit látsz rajtuk!

Anyanyelvünket általában édesanyánktól tanuljuk.

Gondolatainkat legtöbbször beszéddel fejezzük ki.

Gondolatainkat írással is kifejezhetjük.

Kik és vajon miről beszélgethetnek a képeken?

Mit ír a kisfiú a fenti képen?

A HANGOK ÉS A BETŰK

Ebben a fejezetben a magyar nyelv hangjairól, betűiről, a szavak helyesírásáról tanulunk. Megismerjük a betűrendet (az ábécérendet).

Olvasd fel a verset a hangulatának megfelelően!

Macskazene

Zimm, zumm
zenekar,
kesze-kusza
hangzavar.

Kár, kár,
varjúék
énekelnek,
fut a nép.

Húr, húr,
birkabél,
ujjam éri,
már zenél.

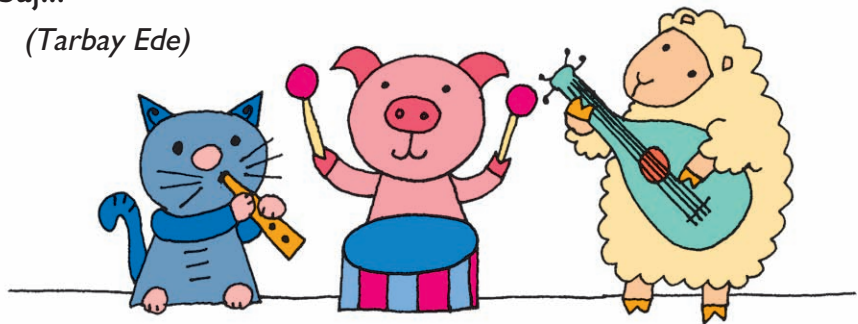
Zimm, zumm, zenekar,
én sem tudom,
te sem tudod,
senki sem tudja,
mit akar,
ez a baj...

Síp, síp,
nádisíp,
fújd a végit,
felvisít.

(Tarbay Ede)

Dob, dob
bőrmalac,
ha rád ütnek,
hangot adsz.

Kik zenélnek?

Utánozzátok a versben szereplő állatok és hangszerek hangját egyesével, majd egyszerre! Mit tapasztaltok?

Vegyetek nagy levegőt, és mutassátok be, milyen hangot adnak!

húr, húr (pl. gitár húrjának a hangja);
dob, dob (mélyebb hangon);

síp, síp (magas hangon);
kár, kár (a varjú hangján)

Jó tanács

Ne beszéljétek egyszerre! Hallgassátok meg a társaitokat!

Olvasd fel nagy ajakmozgással a *Macskazene* című verset!

Mit ejtettél hangos olvasáskor? Mit látsz leírva?

Nézd meg a képeket! Mikor hang, mikor betű?

Halljuk és ejtjük (beszélünk):
HANG

Látjuk és írjuk (el tudjuk olvasni):
BETŰ

Jegyezd meg!

A hang leírt jele a betű.

Vegyél nagy levegőt, és olvasd fel a magyar ábécét!

a, á, b, c, cs, d, dz, dzs, e, é, f, g, gy, h, i, í, j, k, l, ly, m, n, ny, o, ó, ö, ő, p, q, r, s, sz, t, ty, u, ú, ü, ű, v, w, x, y, z, zs

A beszédhangokat a tüdőből kiáramló levegő segítségével képezzük.

A hangok képzésekor a tüdőből kiáramló levegő

nem ütközik akadályba:

a, á, e, é, i, í, o, ó,
ö, ő, u, ú, ü, ű

Ezek a **magánhangzók**.

Milyenek a magánhangzók?

rövidek: a, e, i, o, ö, u, ü

hosszúak: á, é, í, ó, ő, ú, ű

A rövid magánhangzókat jelölő betűkön nincs ékezet, vagy az ékezet • (pont), •• (két pont).

A hosszú magánhangzókat jelölő betűkre ékezetet (vonást) ´ (egyet) vagy ˝ (kettőt) teszünk. A beszédben hosszán ejtjük őket.

akadályba ütközik:

b, c, cs, d, dz, dzs, f, g, gy, h, j, k, l, ly, m,
n, ny, p, r, s, sz, t, ty, v, x, z, zs

Ezek a **mássalhangzók**.

Milyenek a mássalhangzók?

rövidek: pl.: b, c, gy stb.

hosszúak: pl.: bb, cc, ggy stb.

A hosszú mássalhangzókat írásban betűkettőzéssel jelöljük. Pl.: ll, rr.

Figyelj a kétjegyű hosszú mássalhangzókat jelölő betűk írására!

Pl.: ccs, ggy.

Csak az első betűjegyet kettőzzük.

Olvasd fel hangosan az alábbi szópárokat! Mondj velük mondatokat!

irt – irt, koros – kóros, hasal – hassal, szelem – szellem, lak – lakk, épen – éppen

Feladat

1. Másold le a fenti szópárokat!

SZÖVEG – MONDAT – SZÓ

Ebben a fejezetben megtanuljuk, hogyan tudjuk gondolatainkat szöveggé fűzni. Ismerkedünk a mondatokkal, azok helyesírásával. A szavakat elemeire bontjuk, illetve megismerünk olyan szavakat, melyek helyesírása eltér a kiejtéstől.

Szöveg szóban és írásban

Mit jelent az, hogy szöveg?

Mi történhet a képen? Meséld el!

Ha összefüggően mesélted el a gondolataidat a képpel kapcsolatban, akkor úgy is mondhatjuk, hogy szöveget alkottál.

Én ezt írtam a képről. Olvasd fel hangosan!

A pecázás

Laci és Zoli szombaton lement a folyóhoz pecázni. Már hosszú ideje ültek kápasra várva, amikor Laci felkiáltott:

– Zoli, segíts! Bekapta a horgot! Nem bírom tartani!

Kis idő múlva a két barát egy óriási pontyot húzott ki a vízből.

Mi történhetett a ponttyal? Mondd el!

Válasszatok szereplőket, és játsszátok el a teljes történetet!

Beszédben és írásban összefüggő mondatokkal fejezzük ki gondolatainkat. A tartalmilag összefüggő mondatokat szövegnek nevezzük.

Szöveg-e? Olvasd el! Mondj véleményt a leírtakról!

1.

Mi az ebéd?

Peti gondolkodik.
Mikor mentél haza?
Otthon anyu ebéddel vár.
Tóni korcsolyázik.

Több gondolat több mondatban.
Semmi összefüggés nincs
a mondatok között.

Nem szöveg.

2.

A gesztenyeszedés

Együtt gyűjtöttek gesztenyét.
Útközben találkozott Katával.
Panni sétálni ment.
Boldogan vitték haza.

Összetartozó gondolatok
több mondatban.

Nem szöveg, mert nincsenek
sorrendben a mondatok.

A második ábra mondatait helyes sorrendben is leírtuk.
Így már szöveg lett.

A gesztenyeszedés

Panni sétálni ment.
Útközben találkozott Katával.
Együtt gyűjtöttek gesztenyét.
Boldogan vitték haza.

Beszédünkben, írásunkban gondolatainkat akkor fejezzük ki a legpontosabban, ha szöveget alkotunk. A szövegben a mondatok megfelelő sorrendben vannak.

Feladatok

1. Másold le *A gesztenyeszedés* című szöveget!
2. a) Készíts rajzot egy emlékezetes hétvégi programodról!
b) Meséljétek el egymásnak a történetet!
3. Írd le helyes sorrendben a mondatokat!

A kenyérszeleteket megkentük vajjal.
Elkészültek a szendvicsek.
Testvéremmel készítettük a vacsorát.
Tomi felszeletelte a kenyeret.
Sajtot szórtam a szeletekre.
Szalámit és főtt tojást tettünk rájuk.

Hogyan ejtjük? Hogyan írjuk?

Kiejtésben **nny**, írásban **nj, nyj**

Mi történt? Játsszátok el a képen látható történetet!

Olvasd el magadban a szöveget! Mi történhetett? Fejezzétek be a történetet! Mutassátok be, hogy mit csinált madármama és a fiókája!

A gyerekek a parkban sétáltak az anyukájukkal. Zsófi és a néne egyszer csak keserves csipogást hallott.

– Menjünk arra, ahonnan jön! – kiáltoztak.

– Ó, ez egy madárfióka! – szólt Anna.

– Nézzétek, már jön is az anyja!

Ebben a pillanatban a fa egyik ágára szállt egy madár. Csipogott, hívta...

Figyeld meg az alábbi szavakat!

nny-t ejtünk és **n + j**-t írunk: pl.: men**nj**ünk, bán**nja**, fon**nj**uk

nny-t ejtünk és **ny + j**-t írunk: pl.: any**ny**a, lehuny**ny**a

Az ilyen szavak helyesírásában segít a szótagolás: pl.: n**n** - **je**, men - **nj**ünk, any - **ny**a.

Feladatok

1. Írd le szótagolva a következő szavakat, majd kettővel alkoss mondatot!
pihenjen, kenjen, bánja, loccsanjon, lehunyja, menjetek

2. Másold le a 81. oldalon található, hasonló helyesírású szavakat!

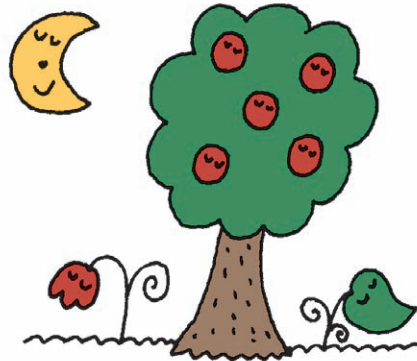
Kiejtésben **ggy**, írásban **dj**, **gyj**

Olvasd el a versrészletet, és figyeld meg a szavak helyesírását!

Aludjál hát, szép természet,
Csak aludjál reggelig,
S álmodj olyakat, amikben
Legnagyobb kedved telik.

*(Petőfi Sándor: Itt van az ősz,
itt van újra)*

Gyakran hallhatod a következő jó tanácsokat!

Ne **hagyj** a tányérodon ételmaradékot! Annyi ételt **szedj**, amennyit megeszel!
Ne **fogyjon** el a türelmed, ha valami elsőre nem sikerül!

A kiemelt szavakban **ggy**-t ejtünk, de **dj**-t vagy **gyj**-t írunk.

Vigyázz! A **higgy** – **higgyed** szavakat **ggy**-vel írjuk!

Feladat

1. Másold le a mondatokat, és pótolj a hiányzó betűket!

Előbb gondolko__, azután kez__ a munkához!

Soha ne kapko__! Este fekü__ le időben!

Ne ha__ házi feladatot reggelre! Jó szívvvel a__, hogy el is foga__ák.

Kiejtésben **tty**, írásban **tj**, **tyj**

Olvasd fel a mondatokat! Ügyelj a kiejtésre!

Zoli **barátjával** lement a Tisza **partjára**. Ott pecázott Pista, Zoli **bátyja**. Amikor odaértek, akkor húzta ki a **botját** a vízből. Vidáman **mutatja**, mekkora halat fogott.

A kiemelt szavak helyesírásában is segít a szótő megkeresése:

szó	szótő + toldalék	szó	szótő + toldalék
barátja	barát + ja	botja	bot + ja
partja	part + ja	mutatja	mutat + ja
bátyja	báty + ja		

Ne feledd!

A toldalékos szavak helyesírásában segít a szótő megkeresése.

Tartalomjegyzék

Kedves Gyerekek!	4
MIT JELENT SZÁMUNKRA A MAGYAR NYELV?	5
Mit tanulunk magyarul?	6
Ki hogyan beszél?	8
Hogyan írjunk helyesen?	11
MIT FIGYELTÉL MEG ELSŐ OSZTÁLYBAN?	12
Miből állnak a szavak? Betű – hang	12
Magánhangzó – mássalhangzó	12
A szavak és helyesírásuk	13
Mi segít abban, hogy helyesen írd a szavakat?	14
Szótagoljunk!	15
Hogyan írjuk a mondatot?	17
Miből áll a mondat?	18
Foglaljuk össze, mit tudunk eddig a magyar nyelvről, a mondatokról és a szavakról!	20
A HANGOK ÉS A BETŰK	21
Mikor lesz a betűsorból szó?	23
A betűrend (az ábécérend)	25
A magánhangzók és a mássalhangzók	28
Mikor rövid és mikor hosszú a magánhangzó?	28
Mikor a ? Mikor á ?	29
Mikor e ? Mikor é ?	30
Mikor i ? Mikor í ?	31
Helyesírási emlékeztető	32
Mikor o ? Mikor ó ?	33
Mikor ö ? Mikor ő ?	35
Mikor u – ú ? Mikor ü – ű ?	37
Milyenek a mássalhangzókat jelölő betűk?	39
A hosszú mássalhangzók jelölése	40
Mikor ne hallgass a füledre?	42
Egy hang, két betű: j – ly	43
Szótagolás – elválasztás	45
Foglaljuk össze, amit a hangokról és a betűkről tudunk!	48

SZÖVEG, MONDAT, SZÓ	51
Szöveg szóban és írásban	51
Mit jelent az, hogy szöveg?	51
A mondat és a szó	53
A mondat	54
Hogyan írjuk a mondatokat?	54
Mikor használunk nagy kezdőbetűt?	55
Milyen írásjelet teszünk a mondat végére?	56
A mondatfajták	57
A kijelentő mondat	57
A kérdő mondat	58
Állítjuk – tagadjuk	60
A szavak a mondatban	61
Mikor tudunk meg többet egy mondatból?	63
Foglaljuk össze, mit tanultunk a mondatokról!	64
A szavak	65
Mit jelentenek a szavak?	65
Miből épülnek fel a szavak?	67
Hogyan használjuk a szavakat a mondatban?	69
Hogyan csoportosíthatjuk a szavakat?	70
Hogyan írjuk a szavakat?	71
Szóelemzés a helyesírásban	72
Hogyan ejtjük? Hogyan írjuk?	74
Foglaljuk össze, mit tanultunk a szavakról!	78
Foglaljuk össze, miről tanultunk a második osztályban!	79
A HELYESÍRÁS GYAKORLÁSA	80
Kislexikon	86

Kiadja a Mozaik Kiadó, 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B. Tel.: (62) 470-101, Fax: (62) 554-666
E-mail: kiado@mozaik.info.hu • Honlap: www.mozaik.info.hu • Felelős kiadó: Török Zoltán
Műszaki szerkesztő: Daróczi Edit, Katona Csaba, Vass Tibor
Készült az Innovariant Kft.-ben, Szegeden • Felelős vezető: Drágán György
Terjedelem: 11,33 (A/5) ív • 2018. május • Tömeg: 277 g • Raktári szám: MS-2601U